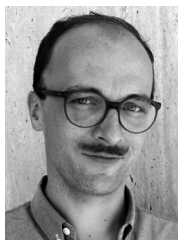

Lauge Olaf Nielsen, professor emeritus

Af lektor, ph.d. Anna Vind og lektor, ph.d. Florian Wöller

Den 1. oktober sidste år gik professor i kirkehistorie Lauge Olaf Nielsen på pension. Dermed har Afdeling for Kirkehistorie måttet sige farvel til en højt værdsat medarbejder og kollega, en respekteret forsker og ekspert i et af de vanskeligste kirkehistoriske områder, nemlig teologiens historie i middelalderen.

At skrive en afskedsartikel til Lauge Nielsen er på den ene side nemt, fordi han har færdedes fast på Det Teologiske Fakultet i årtier, helt præcist i 31 år som fastansat. Altid venlig og imødekommende, morsom, parat til en snak om teologi og historie og til at besvare faglige spørgsmål, hvis der var brug for det. En loyal medarbejder, hvis ordentlighed og omhu er kommet fakultetet til gode i mange sammenhænge, både faglige, politiske, administrative, kollegiale og ikke mindst i forhold til de studerende.

Lauge Nielsen er velkendt, og alle har derfor også en klar forestilling om, hvem og hvad vi siger farvel til. På den anden side er det svært at give en kort og præcis beskrivelse af Lauge Niensens forskningsindsats. Lauge Nielsen er som sagt specialist i middelalderens teologi og filosofi – et område, som for de fleste andre kirkehistorikere, og teologer generelt, er vanskeligt gennemtrængeligt, og som det derfor hurtigt kan forekomme svært at bidrage til en kvalificeret samtale om. Således har Lauge Niensens primære og i snævrere forstand vigtigste forskningskolleger gennem årene da også fortrinsvis været at finde uden for Københavns Universitets Teologiske Fakultet blandt filologer, historikere og filosoffer i Danmark, og i udlandet i en bred kreds af forskere med de samme interesser.

Lauge Nielsen blev kandidat i 1980. Det var det år, han fyldte 29. I sine studieår var han blevet inspireret af mange ting, men af disse fik især to sammenhænge eller “skoler” afgørende betydning: Mødet med den gruppe forskere, der senere af professor L.M. de Rijk i Leiden blev kaldt “The Copenhagen School of Medieval Philosophy”. Og så mødet med kredsen og miljøet omkring professor

Leif Grane, og også lektor Jørgen Pedersen, på Afdeling for Kirkehistorie.

På Institut for Græsk og Latinsk Middelalderfilologi ved Københavns Universitet virkede professor Jan Pinborg, som igen var elev af Heinrich Roos, der må betragtes som grundlæggeren af den på stedet herskende filologiske og filosofiske forskningstradition. Her søgte Lauge Nielsen inspiration, og Pinborg fik øje på ham. Lauge Nielsen var i 1978 med til at udgive et nyfundet kapitel 2 i tredje del af den engelske, i Paris virkende, teolog og filosof Roger Bacons berømte værk *Opus Maius* fra ca. 1267. Titlen på kapitlet var *De signis, Om tegnene*, og Roger Bacon fremlagde her sine logisk-semantiske teorier.

På Det Teologiske Fakultet var især Leif Grane en drivende kraft i 70'erne, mens Lauge Nielsen studerede. Leif Grane havde et godt kendskab til teologisk middelaldertænkning, og hos ham kunne denne interesse derfor også blive næret. Ligesom Pinborg lagde Leif Grane mærke til den skarpe og analytisk tænkende student og introducerede ham ud over til middelalderteologien også til reformationstiden, som jo var Granes eget speciale. Således deltog stud.theol. Lauge Nielsen på Granes foranledning i den internationale Lutherkongres i Lund i 1977.

Der gik kun kort tid fra afslutningen af kandidatstudiet, til Lauge Nielsens filosofiske og teologiske inspiration fandt nedslag i afhandlingen *Theology and Philosophy in the Twelfth Century: A Study of Gilbert Porreta's Thinking and the Theological Expositions of the Doctrine of the Incarnation during the Period 1130-1180*. I 1985 forsvarede han den for

den teologiske doktorgrad, og kort efter, i 1987, blev han ansat som lektor i Kirkehistorie i København, en ansættelse, som i 2001, det år, Lauge Nielsen blev 50, blev konverteret til et velfortjent professorat.

Med tiden har Lauge Nielsen opbygget et fortræffeligt internationalt ry som forsker i middelalderlig intellektuel historie. Bogen om Gilbert af Poitiers og om den efterfølgende debat om inkarnationslæren i de teologiske skoler i det 12. århundreders Paris udgør en grundsten i hans forskning i den tidlige skolastik. Rent fysisk manifesterede bogen begyndelsen på en livslang fascination af det intrikate forhold mellem middelalderlig teologi og filosofi – et studium, som kun ganske få kirkehistorikere har såvel tålmodigheden til som dén passende lærdomsmæssige forudsætning for, som disse tekster kræver. Lauge Nielsen har begge dele og besidder desuden en sjælden evne til at kaste et klart og præcist lys over den middelalderlige tænkning. Derfor gælder det også, at læsere, der leder efter en introduktion til de grundlæggende strukturer i denne latinske teologi, ikke finder bedre guide end Lauge Nielsens publikationer. Kvaliteten hænger utvivlsomt tæt sammen med den editionsfilologiske baggrund, der blev grundlagt sammen med kollegerne på Institut for Græsk og Latinsk Middelalderfilologi. Fordi Lauge Nielsens arbejder således bevæger sig frem og tilbage mellem de basale elementer, altså de middelalderlige manuskripter på den ene side og de sublimе tanker, de rummer, på den anden, giver de en fornemmelse af, hvordan de mest abstrakte teorier har deres faste grund i de mest historisk-konkrete vidnesbyrd.

Lauge Nielsen vedblev at arbejde med det 12. århundredes helte og skurke, men fra 1990'erne kan man også af hans publikationer se en stigende interesse for det 14. århundrede. I et samarbejde, stadig med kollegerne fra Institut for Græsk og Latinsk Middelalderfilologi, men også med kolleger fra USA og England, har Lauge Nielsens forskning i dette senere stadie af skolastisk tænkning bidraget til hans internationale omdømme – igen både i hans egenskab af møjsommelig filolog og overlegen intellektuel historiker. Det gælder især for hans engagement i genopdagelsen af forfatteren Petrus Aureoli fra det tidlige 14. århundrede. Udgivelsen af Aureolis “systematiske” værker har Lauge Nielsen påbegyndt, og han er stadig i gang med dem. Men også Aureolis samtidige Thomas Wylton, en lige så original tænk, som om muligt blev endnu mere glemt end Petrus Aureoli, har fanget Lauge Nielsens interesse. Han har udgivet vigtige studier om begge og som sagt også – under opbydelse af sin sædvanlige filologiske præcision og langmodighed – nogle af deres centrale tekster, blandt andet Wyltons psykologiske traktat ‘On den intellektuelle sjæl’ (Lauge Nielsen og Cecilia Trifogli, 2010).

I de senere år har interessen for reformationstiden vundet en lidt mere central plads i Lauge Nielsens arbejder. Han har altid haft en forkærlighed for engelske forhold og har for nylig beskæftiget sig med engelske lutheranere i 1600-tallet som for eksempel John Eaton, Tobias Crisp, Robert Towne og inspireret af dem John Saltmarch og William Dell. Disse var alle luthersk inspirerede teologer, der uden held kæmpede for religiøs tole-

rance i 1640'ernes og -50'ernes England, gennem borgerkrig, Cromwells tid og frem til monarkiets genindførelse 1660. I samme indholdsmæssige genre, men nu i form af en egentlig tekstudgivelse til brug for studier, har Lauge Nielsen i 2014 udgivet en oversættelse til dansk af Calvins ‘Forsvar for religiøs intolerance’. Et skrift, Calvin forfattede i 1554 for at retfærdiggøre, at man i Genève kort tid forinden havde brændt Michael Servet på bålet, anklaget for kætteri.

I forordet til denne udgivelse af Calvin får man, måske, et sjældent hint om Lauge Nielsens syn på ærindet med og brugbarheden af kirkehistorisk forskning. Han har altid gjort sig til talsmand for, at der er rigtige og forkerte tekstlæsninger og rigtige og forkerte forskningsresultater. Han har således aldrig været en tilhænger af metode- og fortolkningspluralisme. Desuden lader han til at mene, at studiet af historie, inklusiv kirkehistorie, er noget man kan lære noget af – det er i hvert fald, hvad han skriver i det nævnte forord, en passage, som lektor Tine Reeh allerede for nogle år siden fremdrog i sin hyldestartikel til Lauge Nielsen i et festskrift i anledning af hans 65-års-dag: “Læsningen af en tekst som Calvins fortale til skriftet imod Servet kan tjene til at minde om, at den nuværende samfundsorden og dermed kravet om tolerance ikke hviler på naturlig eller guddommelig ret, men alene er vundet gennem en lang og konfliktfyldt historisk kamp. Ved at reflektere over den historiske proces og lytte til nogle af dens vidnesbyrd, lærer man ikke kun noget om sig selv, men, hvad der er mindst lige så vigtigt, noget om andre”. Og Lauge Nielsen fortsætter – og her bliver vi mindet om interessen

for både historien, dens skurke og dens helte: “Som man kender det fra andre tilfælde, kan det være vanskeligt at finde sig til rette med også de mere fremmedartede sider af historiens ’helte’ og deres forfatterskaber. Det er unægtelig lettere og mere behageligt at finde bekræftelse i historien snarere end anfægtelse eller ligefrem forargelse. Men skønmaleriet tegner sjældent det sande eller hele billede”.

På Afdeling for Kirkehistorie og på fakultetet som sådan tager vi afsked med

Lauge Nielsen som fuldgyldigt ansat. Men vi regner dog fortsat og jævnlige med at støde på ham i mange år endnu, han, der er en mand i sin bedste alder, som nu får endnu mere tid til at studere og skrive om de ting, der interesserer ham. De, der især må undvære ham og hans kolossale viden fremover, er de studerende. En af dem sagde for et par år siden efter at have gennemført et kursus hos Lauge: “Vi har været så glade for at have ham, den sprænglærde og venlige mand”.